

**BÉKÉSCSABAI KÉPES LEVELEZŐLAPOK
A MUNKÁCSY MIHÁLY MÚZEUMBAN
1899–1920**

– Kocsor János –

Két éve a Munkácsy Mihály Múzeum helytörténeti osztálya kamarakiállítást rendezett a Békési Úti Közösségi Házakban „Képeslapok a régi Békéscsabáról” címmel. Az előzetes várakozásnak megfelelően elsősorban az idősebbek körében aratott sikert, de általános iskolások is akadtak, akik örömmel fedezték fel a lapok által megörökített egykori várost. Míg a „laikus” látogatónak egyfajta időutazást – és esetleg esztétikai élményt – nyújtanak a képes levelezőlapok, a kutatók számára forrást is jelentenek. Nem véletlenül képezik a Munkácsy Mihály Múzeum helytörténeti gyűjteményének egyik legtöbbet kutatott egységét. Nemcsak tanulmányok illusztrációjaként használhatók, hanem önálló forrásként is, például egy-egy településrészlet, épület hajdani állapotának tanulmányozására. Helytörténészek, műemlékvédelmi szakemberek, építészek, sőt Békéscsabán a Kossuth téri és a Petőfi ligeti artézi kutak szobrainak újraállításakor szobrászművész is segítségül hívta már e lapokat.

Miként alakult ki a múzeum képeslapgyűjteménye? Az 1960-as évek vége előtt a Munkácsy Mihály Múzeumba elvértve került egy-egy képes levelezőlap. Az első nagyobb vásárlás 1969-ben volt, amikor is a jeles gyűjtőtől, *dr. Petrikovics Lászlótól* 452 db Békés megyei települést ábrázoló levelezőlapot vettek.¹ Múzeumunk történetében mindmáig ez volt számát tekintve a legnagyobb vásárlás. Később a kisebb-nagyobb tételek mellett 1986-ban *Szekerka János*, békéscsabai könyvkereskedő hagyatékával, majd 2000-ben *Petőfalvi Pálné* ajándékozása révén gyarapodott leginkább az anyag.

Más múzeumokéval összevetve a jelenleg mintegy 1800 képeslapot számláló gyűjtemény viszonylag kicsi, de számunkra nem a nagysága, hanem a helytörténeti vonatkozásai teszik értékessé. Múzeumunk gyűjtési körének és területének megfelelően a muzeológusok elsősorban a helytörténeti értékkel bíró megyei képeslapokat keresték. Ezért a gyűjtemény túlnyomó része az itteni településeket megörökítő földrajzi lapokból áll, amiket helységenként rendeztek.² Különösen értékes szá-

¹ Az eladó Magyarországon az egyik leghíresebb képeslapgyűjteménnyel rendelkezett, amit 1967-ben felajánlott Szerencs város részére, ezzel létrehozva a mai Zempléni Múzeum gyűjteményét. FAZE-KASNÉ 2003. 121.

² A megyénken kívüli földrajzi és egyéb tematikájú lapok (üdvözlő-, képzőművészeti lap, néprajzi, történelmi, politikai propagandisztikus témájú stb.) leginkább más anyaggal együtt kerültek a gyűjteménybe, számuk valamivel meghaladja a 340-et.

munkra az a néhány, jószerevével csak békéscsabai vonatkozású képeslap, amely valamilyen megörökítésre méltónak ítélt eseményt ábrázol. Ezzel együtt valamivel több, mint 530 békéscsabai tárgyú lapot őrzünk, ebből 152 az ismertetőnk tárgyát képező időszakban jelent meg.

Csabai kiadók, képeslapok 1920 előtt

Magyarországon a képeslapkiadás szórványos előzmények után 1896-ban, az ún. millenniumi sorozat megjelentetésével indult, melyet hamarosan követtek a nagyobb városokról készült lapok.³ Békéscsabának sem kellett sokat várni, s a század vége előtt már helyi kiadásúakkal büszkélkedhetett. Ekkorra már a település vezető szerepre tett szert a megye ipari és kereskedelmi életében, az 1858-ban átadott pest–aradi és az 1871-ben megnyitott szeged–nagyvárad vasútvonalnak köszönhetően. A helyi nyersanyagra települt malmok, a cserép és téglagyár mellett megjelentek az első kiadó- és nyomdavállalatok. Kialakult az a megyei viszonylatban szélesebb polgári-értelmiségi réteg, mely egyfajta kulturális igénytel és lokálpatrióta kötődéssel rendelkezett. A képeslap e réteg tagjának a világ egyfajta felfedezését nyújtotta, és büszkeséggel töltötte el, ha lakóhelyéről is küldhetett ilyet másoknak. (Véleményem szerint a kialakuló gyűjtési lázon kívül erről is tanúskodik két korai lap szövege: „Az ígért kártyát küldi számodra üdvözlettel Nicolics...”, „A Babuska gyűjteményéhez küldi Kálmán”.) (Jegyzék 9., 127.)

A kibontakozó polgári fejlődésnek köszönhetően volt is mit a képeslapokra rakni. A falusias jellegű, kijebbi fekvő városrészek mellett a központ és környéke, a Vasút utca (a mai Andrássy út) már polgárias jelleget mutatott. A templomokon kívül több jeles épület állt már, így például az 1860–70-es években épült Fiume Szálló, Vigadó és Városháza, az 1899-ben átadott gimnázium. A Széchenyi ligetben lassan már fél évszázada rendeztek mulatságokat, a kitűnő sétaterül szolgáló Köröspart is rendezett képet öltött.

A gyűjteményünkben lévő legkorábbi képeslapok postai pecsételésének keltezése 1899-ből való, és már a helyi kiadók fellépéséről tanúskodnak. Talán a mielőbbi piacra jutás sietségének köszönhető, hogy az egyikük nyomdahibás. A kék színű kartonra fekete-fehéren nyomott lapot a Csaba első nyomdáját is birtokló Corvina könyvkereskedés jegyezte, felső felén a gyalogsági laktanya látható, alatta „Gyalogság la” hiányos felirat. Jobban sikerült a kiadónak az a több képet tartalmazó, ún. mozaik lapja, mely a járásbírószágot és a színház épületét, valamint a Rudolf Főgimnáziumot örökítette meg (1. kép; Jegyzék 9., 108.). Lepage Lajos nyomdásztól szintén két korai képes levelezőlapot őriz a gyűjtemény. Az egyik a Széchenyi ligeti pavilon látható, a másikat a bécsi Pick testvérekkel közösen adta ki, melyen idegen alakban, Luw. Lepage-ként tüntette fel a nevét. Ez utóbbi virág-

³ PETERCSÁK 1994. 13.

csokros díszítésű mozaik lap, melyen a főter, a Széchenyi liget és a Körös-part szerepel (Jegyzék 98., 107.). Az ötödik lap kiadója ismeretlen. Csaba főterének egy részletét, a régi római katolikus templom és a Városháza környékét ábrázolja, háttérben az evangélikus nagytemplommal (2. kép; Jegyzék 67.).

A 20. század beköszöntét követően egyre több lap jelent meg Csabáról. Más helyi kiadók is bekapcsolódtak a tisztes haszonnal kecsegtető üzletbe. Így *Gesmey Soma*, a *Holländer-nyomda*, a helyi *Dohánynagyfőzdsde*, és mindenekelőtt a művészi kivitelű munkáiról híressé vált nyomda alapítója, *Tevan Adolf*. Vannak kiadók, mint például *Balassa Jenő*, akiknek csak egy lapjuk található időszakunkból a gyűjteményben. *Özv. Szilágyi Sándorné* I. világháború alatt megjelent lapja minden bizonnyal alkalminak, talán hadisegély céljára készült, rajta gyakorlatozó katonák láthatók, hátoldalára hadisegélybélyeget ragasztottak (Jegyzék 128.). Természetesen nemcsak békéscsabai kiadók voltak. A legtöbb ilyen példányon a budapesti székhelyű *Vasúti levelezőlap árusítás* neve olvasható, néhányat szintén Budapestről *W. L.* (Weisz Lipót), valamint *K. J.* monogrammal jegyezték, kettő-kettőt pedig a bécsi *Pick* testvérek és *A. Schwidernoch* adott ki.

1905 után változott a képeslapok külalakja. Amíg korábban az üzenetnek a kép mellett jutott hely, a hátoldalt pedig elfoglalta a címzés és a bélyeg, most már a kép a legtöbb esetben kitöltötte a lapot, a szöveg a címzés mellé került. Az egyszínűek mellett megjelentek a színezettek is. A kereslet kielégítésére egy-egy jól sikerült felvételt többször is felhasználtak az egymást követő kiadásoknál. A Munkácsy Mihály Múzeum birtokában lévő példányokon tanulmányozható, hogy ugyanannak a képnek nyomdai kivitelezése ennek során miként módosult. Például egy 1907-es postai pecsételéssel, a Dohánynagyfőzdsde által megjelentetett lapon az evangélikus gimnáziumról készített felvétel alatt még vékony fehér csík látható, egy 1910-ben feladottna a kép már kitölti a teljes oldalt, és végül készült egy élénkebb színű kiadás is (Jegyzék 24., 25., 27.). Akad arra is példa, hogy ugyanazt a fotót több kiadó is felhasználta. *Tevan Adolf* 1913-ban piacra dobott egy Szent István teret ábrázoló fekete-fehér képeslapot, a következő évben a *Corvina* könyvkereskedés ugyanazt a felvételt megjelentette színesben (Jegyzék 84., 85.).

A kiadókkal ellentétben a képeslapok felvételeinek készítőit nem ismerjük, a kiadás évét is csak ritkán tüntették fel nyomtatásban. Legtöbbször a postai pecsételéssel vagy a kézzel írt dátumozás nyújt számunkra a megjelenés időpontjához támpontot, ami korántsem számít biztosnak, hisz például van, amelyiket az ötvenes években adtak fel. Eligazítást nyújthat a képen látható épület átadásának évszáma, valamint az utcák, terek elnevezése is. A Szent István teret ábrázoló lapok között több 1910 után feladott akad, melyeket minden bizonnyal még 1910 előtt nyomtattak, mivel rajtuk az akkor használatos Fő tér elnevezés szerepel. A képeslapok mérete a korban általános 9 x 14 cm-estől csak négy esetben tér el: a már említett korai nyomdahibás lap fél centivel keskenyebb, egy *Vidovszky Károly* szőlőbirtokos

tanyájáról készült 14,6 cm hosszúságú, a református templomot és a zsinagógát ábrázoló mérete pedig 8,3 x 13 cm (11. kép; Jegyzék 55., 39., 40.)

Mit láthatunk a képeslapokon?

A gyűjtemény képeslapjainak többsége tükrözi, mit tartottak a kortársak bemutatásra érdemesnek Békéscsabából. Ennek megfelelően elsősorban a nevezetesebb épületek, az Andrásy út, a központ egy-egy részlete, a Széchenyi liget, a templomok, az iskolák, tájképként pedig a Körös-part szerepel rajtuk. Gyárak, üzemek, pénzüzet is téma lehetett, ennek köszönhetően ismerjük például a Selyemfonoda üzemcsarnokának belsejét (16. kép; Jegyzék 47.). Végül a város történetének egy-egy nevezetes eseménye is tárgya néhány darabnak.

Az ismertetőnk végén közreadott jegyzékből részletesebben tájékozódni lehet a képeslapok témáiról.⁴ A következőkben néhány olyan épületre, városrészletre hívjuk fel a figyelmet, melyek képét a dokumentum értékű képeslapok őrizték meg. Ilyen a régi *vasúti állomás* emeletes épülete, melyet mindig a peron felől, a sínek közül fényképeztek. Minden bizonnyal a *Haan Lajos* 1858-ban készített rajzán látható kétszintes épületet bővítették, alakították az idők folyamán olyanra, ahogy e lapok megőrizték nekünk.⁵ Ezt az indóházat váltotta fel a harmincas években a mostani kétkupolás állomás (3. kép; Jegyzék 2.). Jól kivehetők a fedett peron öntöttvas konzoljai és fa tartóoszlopai, és az egymást követő lapokon például az is megfigyelhető, hogy 1904 után miként cserélték fel a gázvilágítást villanyra. A vasútállomás melletti *gyalogási laktanya* klasszicizáló kéttöbbszintes épületét Jiraszek Lajos tervei szerint 1892–1894 között építették (1. kép; Jegyzék 9.).⁶ Ma új külsővel, átalakítva, a Rózsa Ferenc Gimnáziumnak ad otthont. Az *Andrásy útnak* (1910-ben Vasút utcának) a *Nádor Szálló* körüli részét és az elejét örökítették meg. A Nádoron kívül többek között a *Fiume Szálló*, a volt *járásbíróság*, a *színház* és az 1903-ban alapított *Tevan-nyomda* látható e képeken. A *Szent István térnek* a Fiume felőli oldalát (6. kép; Jegyzék 79.) és az elejét a *Városháza* környékéig mutatták előszeretettel. A térről készült lapokon több hajdani épület szerepel. Mindenekelőtt a régi *római katolikus templomot* kell említeni, melyet 1910-ben váltott fel a mostani kéttornyú (7. kép; Jegyzék 72.). Mellette egykor kétképményes, földszintes lelkészlak állt. A Szent István tér 14. számú ház üzleti portálján, egy 1903-as képeslapon *Décsey József* neve olvasható, s tudjuk, 1910-ben a házat és az üzletet már a *Kulpi-nok* birtokolták⁷ (Jegyzék 69.). Közte és a 10-es számú városi bérház között föld-

⁴ Ismertetőnkben természetesen csak átfogó képet nyújthatunk a képeslapokon láthatókról.

⁵ HAAN 1991. 16–17.

⁶ KORNISS 1930. 36.

⁷ Békéscsaba nagyközség ház- és földtulajdonosainak névjegyzéke. Corvina könyvnyomda. Békéscsaba, 1911.

szintes épület volt, benne vegyeskereskedés és felöltők áruháza.⁸ A Kossuth tér hajdani képét az 1905. szeptember 17-én felavatott *Kossuth-szoborról* (Horvay János alkotása) készített felvételek (9. kép; Jegyzék 95.), valamint látképek őrzik. Az ezeken látható polgári házak közül ma már csak a Szlovák Kultúra Házának helyet adó Wagner-ház áll, az is átalakítva. E lapokról ismerjük az 1893-ban felavatott neológ izraelita zsinagógát (11. kép; Jegyzék 39.), a Körös két régi hídját, a *Rosenthál* (ma István) malom 1915 előtti épületét (15. kép; Jegyzék 114.). Nem létezik már a Kazinczy utca mellett az 1893-ban átadott méntelep, s az 1899–1902 között készült katonai barakkok sem állnak (Jegyzék 57., 58.). Tanulmányozható a gyűjtemény lapjain a korabeli városkép az AEGV⁹ keskeny nyomtávú sínpárjával, a rajta közlekedő „motorossal”, jórészt rekonstruálható a Széchenyi ligeti pavilon, előtte a gondozott virágágyassal és sétaterrel, valamint még több épülete, részlete a városnak.

Természetesen a korabeli élet néhány részlete is megfigyelhető a gyűjtemény lapjain. Így például az ebben az időben még osztatlan Szent István téren tartott piac, mely a Fiumétől a Kossuth térig nyúlt. Két felvétel valamelyik emeletes ház erkélyéről vagy padlásáról készült, rajtuk ilyen vásári sokadalmat láthatunk. A sátraikat, az árusok asztalait a tér szélén állították fel, középen bőséges helyet hagyva a szekereknek és a vásárolók tömegének (8. kép; Jegyzék 73., 78.).

A történelmi eseményeket megőrkítő képeslapok egy kivételével a világháborúhoz és az azt követő román megszálláshoz kötődnek. A kivétel egy fekete-fehér lap 1901-ből, az evangélikus püspök bevonulásáról a városba. A felvételt az evangélikus kistemplom tornyából készítették. Felülről látszik a Szent István tér szélén álló tömeg, a fogadó lovas bandérium kettős sorfala és a középütt elvonuló hintók, melyek közül bizonyára a második négylovas a püspöké (17. kép; Jegyzék 127.).

Az I. világháború alatt készült lapokon, a már említett özv. Szilágyi Sándorné által kiadotton kívül nem szerepel kiadó, s feltűnő, hogy egyiket sem adták postára, illetve nem szerepel rajtuk kézzel írt üzenet. Helyben, illetve a 101-es gyalogezred katonái között terjedhettek kis példányszámban, és emlékként őrizhették meg őket. Időben az első felvétele 1917. április 25-én készült. Azt az eseményt örökítette meg, mikor a római katolikus templom egyik harangját leengedték a templomból, hogy háborús célokra elvigyék (Jegyzék 129.). A Móra Ferenc Múzeum ajándéka-ként került a gyűjteménybe egy 17 darabból álló sorozat (Jegyzék 130–145.). A felvételek nem Békéscsabán készültek, de a városhoz köthető eseményt ábrázolnak. 1917. december 14–15-én küldöttség látogatta meg az akkor Bukovinában, a franztali fronton tartózkodó 101-es gyalogezredet, Békéscsaba „háziezredét”. A csabai kezdeményezésre létrejött küldöttséghez az egész hadkiegészítő területről csatlakoztak. A képeslapokon e látogatás eseményei láthatók: a fogadás az alkalmi díszkapunál, az ünnepélyes beszédek, a tábori mise, a koszorúzás a 101-esek temetőjében. E

⁸ SISA 1981. 122.

⁹ Alföldi Első Gazdasági Vasút.

felvételek készítőjét sajnos nem ismerjük, de minőségük, s az, hogy az ezred történetéről 1928-ban kiadott műben is szerepel néhány belőlük, a küldöttséget kísérő hivatásos fényképészről árulkodik.¹⁰ 1918 őszén Romániából visszajöve átvonult városunk határán August Mackensen német tábornagy hadserege. Vonuló katonái szekereikkel két barna tónusú képeslapon láthatók (18. kép; Jegyzék 145–146.). Képeslapon maradt ránk a megszállás alatt a román királyi pár 1920. március 23-i látogatásának egy jelenete (19. kép; Jegyzék 147.). A megszállók kivonulásáról és a város magyaroknak való, 1920. március 20-i átadásáról három lapot őrzünk (20. kép; Jegyzék 148–150.). Ez utóbbi képeket valamelyik ház ablakából rögzítették a Szent István tér páros oldalán. Az egyikben a kikukucskálók feje is látszik, lehetséges, hogy a felvételek titokban készültek. Mindenesetre az eseményektől eléggé távol fotografáltak, így a képek meglehetősen homályosak.

Rövid ismertetőnkből remélhetőleg kitűnt, miért fontosak számunkra a képeslapok. Olyan eseményekről nyújtanak vizuális képet, melyeket egyébként jószereivel csak leírásokból ismerünk. A korszakunkból ránk maradt egyedi archív fotók leginkább műteremben készültek, és viszonylag kevés őrzi a hajdani város képét. A képeslapokra azonban kifejezetten a település bemutatása céljából készítettek felvételeket, s többé-kevésbé szisztematikusan fotografálták le legalább a polgárosodottabb, „büszkélkedésre” érdemesnek tartott részeket. Ezért gyakran mással nem pótolható forrást jelentenek számunkra, ha felidézni akarjuk az egykori Békéscsabát.

Képes levelezőlapok jegyzéke¹¹

Rövidítések:

B. = barna, Ff. = fekete-fehér, K. = kék, Sz. = színes, V. 15. = a 15. sorszámú képeslap színváltozata, ! = az évszám nyomtatásban feltüntetve, P. = postázás éve (A sorszám után a kiadás éve, a felirat, a kiadó, a képeslap színe és a leltári száma következik.)

I. Épületek, létesítmények

(Ahol lehetett, a felsorolásban tartottuk a Vasútállomástól a központ felé tartó irányt.)

Vasútállomás

1.	1904	Üdvözlet Békés-Csabáról.	Tevan Adolf	Sz.	72.47.1.
2.	1906	Üdvözlet Békés-Csabáról Pályaudvar	Dohány nagytőzsde, Bp.	Sz.	Hd.72.8.3.
3.	1914	Békéscsaba. Vasúti állomás.	Tevan Adolf	Sz.	Hd.75.460.30.
4.	1917	Békéscsaba. Vasútállomás	Vasúti levelezőlap- árusítás, Bp.	Sz.	Hd.72.8.6.

¹⁰ KORNIS 1930. 514–517; MACHALEK 1928. 162–163.

¹¹ A jegyzékben található információk a forrásokon fellelhető írásmódot követik.

Békéscsabai képes levelezőlapok a Munkácsy Mihály Múzeumban. 1899–1920

5.	1919	Üdvözet Békéscsabáról. M.Á.V. vasbeton híd	Corvina könyvkereskedés	Ff.	Hd.72.8.2.
6.	1920	Vasúti állomás Bahnhof	Holländer nyomda	Sz.	Hd.75.460.32.

Motorállomás (A Kisvasút Kossuth téri megállója)

7.	1915	Üdvözet Békéscsabáról – Gruss von Békéscsaba Motoros állomás – Motor Pavillon	Holländer-nyomda	Sz.	Hd.72.8.1.
8.	-	Békéscsaba Motorállomás	Vasúti levelezőlap- árusítás, Bp.	B.	Hd.75.460.33.

Gyalogsági laktanya

9.	1899	Gyalogsági la (sic!)	Corvina könyvkereskedés	K.	Hd.75.460.51.
10.	1906	Gyalogsági laktanya Üdvözet Békés-Csabáról	Dohánynagyítózsde, Bp.	Sz.	Hd.75.460.54.
11.	-	Üdvözet Békéscsabáról Gyalogsági laktanya	Corvina Könyvkereskedés	Sz.	Hd.75.460.53.

Szállodák

12.	1908	Békés-csaba. Fiume Szálloda	W. L., Bp.	Ff.	Hd.75.460.136.
13.	1913!	Békéscsaba Szent István tér – Fiume szálloda	Tevan Adolf	Ff.	75.460.128.
14.	1918!	Békéscsaba Fiume szálloda	Vasúti levelező- lapárusítás, Bp.	Sz.	Hd.84.1.39.
15.	1914	Békéscsaba, Szent István tér, Fiume Szálloda	Tevan Adolf	Sz.	Hd.2000.64.176.
16.	1914	Békéscsaba Fiume-szálloda	W. L., Bp. Tevan Adolf	Sz.	Hd.75.460.159.
17.	1918	Békéscsaba. Nádor szálloda. – Hotel Ná- dor.	Gesmey Soma K. J., Bp.	Sz.	Hd.75.460.145. Hd.79.57.1.

Városháza

18.	1913	Békéscsaba, Városháza	Gesmey Soma	Sz.	Hd.75.460.46.
19.	1918	Békéscsaba Városháza	Vasúti levelezőlap- árusítás, Bp.	Sz. V. 15.	Hd.79.40.2.

Múzeum

20.	1918	Békéscsaba Kulturpalota – Múzeum Kulturpalais – Museum	Tevan Adolf	Ff.	Hd. 2000.64.153.
21.	1920	Békéscsaba – Kulturpalota – Múzeum	Tevan Adolf utóda Gombos Sámuel	Sz. V. 21.	Hd.75.460.25.
22.		Üdvözet Békéscsabáról Kultur ház	Corvina könyvkereske- dés	Ff.	Hd.75.472.2.

Iskolák

23.	1906	Ág. hitv. ev. Rudolf Gym-nasium Békéscsaba	Tevan Adolf	Sz.	Hd.75.460.11.
24.	1907	Rudolf gymnasium Üdvözet Békés-Csabáról	Dohánynagyőzsde, Bp.	Sz.	Hd.75.460.9.
25.	1910	Ág. ev-gymnasium Békéscsaba	Dohánynagyőzsde, Bp.	Sz. V. 24.	Hd.79.38.22.
26.	1911	Üdvözet Békéscsabáról Békéscsabai Rudolf- főgimnázium	Corvina könyvkeres- kedés	Ff.	Hd.460.10.
27.	-	Békéscsaba Ág. ev. gimnázium	Dohánynagyőzsde, Bp.	Sz. V. 24.	Hd.88.482.1.
28.	-	Békéscsaba. Gymnasium	Gesmey Soma	Sz.	Hd.68.482.1.
29.	1913	Békéscsaba Állami polg. fiu iskola	W. L., Bp. Tevan Adolf	Sz.	Hd.75.460.13.
30.	1914	Békéscsaba. Áll. Polgári fiuiskola	Gesmey Soma K. J., Bp.	Sz.	Hd.75.460.12.
31.	1915	Békéscsaba Állami polg. fiuiskola	Tevan Adolf	Ff.	Hd.2000.64.159.
32.	1917	Békéscsaba Állami polg. fiuiskola	Engel dohánytőzsde és hírlapiroda	Sz. V. 31.	Hd.75.505.108.
33.	-	Békéscsaba Állami polg. fiuiskola – Knabenbürgerschule	Ismeretlen	Sz. V. 31.	Hd.79.40.7.
34.	-	Békéscsaba Áll. felsőbb polgári iskola	Balassa Jenő	Ff.	Hd.75.460.2.

Templomok

35.	1902?	Rudolf főgymnásium. Ág. ev. templom. Üdvözet Békés-Csabáról!	Corvina könyvkereskedés	Ff.	Hd.75.460.82.
36.	1906	Üdvözet Békéscsabáról Ev. Nagytemplom	Dohánynagytőzsde, Bp.	Sz.	Hd.75.460.94.
37.	1916	Békéscsaba, Rom. kath. templom. – R. K. Kirche		Sz.	Hd.75.460.130.
38.		Békéscsaba Róm. kath. templom látképe	Mágori Ferenc dohány- tőzsde	Sz.	Hd.75.460.146.
39.		Békéscsaba Izr. templom	Ismeretlen	K.	Hd.2000.64.195.
40.	I. vh.	Üdvözet Békéscsabáról– Gruss von Békéscsaba Ref. templom–Ref. Kirche	Holländer-nyomda	Sz.	Hd.200.64.181.

Pénzintézet, gyárak, üzemek

41.	1915!	Békéscsaba Osztrák magy. bank palotája	Dohánynagytőzsde, Bp.	Ff.	Hd.75.460.15.
42.	–	Békéscsaba Osztrák Magyar Bank	Vasúti levelezőlap- árusítás, Bp.	B.	Hd.79.40.1.
43.	1915	Békéscsaba. Selyemfo- noda	K. J., Bp.	Sz.	Hd.75.460.16.
44.	1915	Békéscsaba Selyemgyár	Tevan Adolf	Sz.	Hd.75.460.17.
45.	1918!	Békéscsaba M. kir. Se- lyemfonoda	Vasúti levelezőlap- árusítás, Bp.	Sz.	Hd.75.460.23.
46.	1918	Békéscsaba Selyemgombolyító gyár	Tevan Andor	Sz.	Hd.75.460.20.
47.	–	Békéscsaba. Selyem fonóda. Leány csoport	Ismeretlen	B.	Hd.2000.41.1.
48.	–	Békéscsaba. Selyem fonóda belseje	Ismeretlen	Ff.	Hd.98.16.1.
49.	1909	Kőrös részlet a gőzma- lommal. Üdvözet Békéscsabáról.	Corvina könyvkereske- dés	Sz.	Hd.75.503.1.
50.	1915	Békéscsaba Első Békéscsabai Gőzma- lom	Tevan Adolf	Sz.	Hd.72.48.1.

Kocsor János

51.	-	Békéscsaba Első Csabai gőzmalom Rosenthal Márton	Tevan Adolf	Ff.	Hd.73.70.1.
52.	1914	Békéscsaba. (A képen az Erzsébet gőzmalom)	Ismeretlen	Ff.	Hd.75.460.18.
53.	1900	Békés Csaba Hátlapon: Reisz és Por- jecz bútorgyára Békés- csabán	Pick Testv., Bécs	Ff.	Hd.75.460.22.

Más épületek

54.	1906!	Békéscsaba Paraszt ház a békési Zsi- lipnél	Tevan Adolf	Sz.	Hd.75.460.35.
55.	1908	Vidovszky Károly Szőlőbirtokos. Weingarten-Besitzer Békéscsabán	Ismeretlen	Ff.	Hd.72.103.8.
56.	1911	Üdvözlet Csabáról Békéscsabai kórház	Corvina könyvkereske- dés	Ff.	Hd.75.460.45.
57.	1918	Békéscsaba Méntelep	Ismeretlen	Sz.	Hd.2000.64.160.
58.	1916	Békéscsaba-Baraken	Tevan Adolf	Sz.	Hd.75.505.106.

II. Városrészletek

Andrássy út – 1910 előtt Vasút utca¹²

59.	1901	Békéscsaba Vasut utca. (sic!)	W. L., Bp.	Ff.	Hd.75.460.29.
60.	1904	Üdvözlet Békés-Csabáról. Vasut – utczai rész.	Ismeretlen	B.	Hd.87.20.5.
61.	1904	Üdvözlet Békéscsabáról! Vasút utca a Motorral	Dohánynagyőzsde, Bp.	Sz.	Hd.72.8.4.
62.	1906	Vasút-utca a Motorral. Üdvözlet Békés-Csabáról	Dohánynagyőzsde, Bp.	Sz.	Hd.75.460.31.

¹² Az utcák, terek névváltoztatására lásd: CZEGLÉDI 2000!

Békéscsabai képes levelezőlapok a Munkácsy Mihály Múzeumban. 1899–1920

63.	1913 (1910 előtt)	Vasút-utca a városi színházzal Békéscsaba	-	Sz.	Hd.75.460.28.
64.	1915?	Békéscsaba – Vasut utca	Tevan Adolf utóda Gombos Sámuel	Ff.	Hd.75.460.27.
65.	-	Békéscsaba Vasút utca	Vasúti levelezőlap- árusítás, Bp.	Sz. V. 64.	Hd.82.10.1.
66.	1914?	Békéscsaba. Andrássy út a városi színházzal	K. J., Bp.	Sz.	Hd.75.460.47.

Szent István tér – 1910 előtt Fő tér

67.	1899	Csaba főtere	Ismeretlen	K.	Hd.75.460.134.
68.	1901	Üdvözet Csabáról Fő-tér	Dohány nagyüzem Csábán (sic!)	Sz.	Hd.75.460.126.
69.	1903!	Üdvözet Békéscsabáról Fő-tér.	Dohánynagyüzem, Bp.	Sz.	Hd.75.460.158.
70.	1905	Főtér. Üdvözet Békés Csabáról!	Corvina könyvkereske- dés	Sz.	Hd.84.1.92.
71.	1906	Üdvözet Csabáról. Fő- tér.	Dohánynagyüzem, Bp. A. Schwidernoch – D. Wagram (Ausztria)	Sz.	Hd.75.460.109.
72.	1906	Főtér városházával. Békés Csaba.	Tevan Adolf	Sz.	Hd.75.472.1.
73.	1910 előtt P. 1915	Békéscsaba – Fő-tér	Vasúti Levelezőlap- árusítás, Bp.	B.	Hd.75.460.105.
74.	1910 előtt P. 1918	Békéscsaba – Főtér	Vasúti Levelezőlap- árusítás, Bp.	B. V. 73.	Hd.75.460.142.
75.	1910 előtt P. 1914	Békéscsaba, Főtér	Corvina könyvkereske- dés	Sz.	Hd.75.460.113.
76.	1910 előtt P. 1927	Békéscsaba Főtér	Vasúti Levelezőlap- árusítás, Bp.	Sz.	Hd.2000.64.177.
77.	1910 előtt P. 1928	Békéscsaba Főtér	Vasúti Levelezőlap- árusítás, Bp.	Ff.	Hd.75.460.133.
78.	1910 előtt P. 1952	Békéscsaba. Főtér. – Kauplatz.	Gesmey Soma K. J., Bp.	Sz.	Hd.75.460.110.
79.	1910 előtt	Békéscsaba – Főtér	Vasúti Levelezőlap- árusítás, Bp.	Ff.	Hd.75.460.121.

Kocsor János

80.	1910 előtt	Üdvözet Békéscsabáról. Főtér	Corvina könyvkereske- dés	Ff.	Hd.75.460.123.
81.	1910- 1911	Békéscsaba. Főtér.	W. L., Bp. Tevan Adolf	Sz.	Hd.75.460.137.
82.	1910- 1911	Békéscsaba – Főtéri rész- let	Balassa Jenő	Sz.	Hd.75.460.154.
83.	1910- 1911	Békéscsaba Főtéri részlet	Dohánynagyfőzsde	Sz.	Hd.71.76.3.
84.	1913!	Békéscsaba Szent István-tér	Tevan Adolf	Ff.	Hd.75.460.127.
85.	1914!	Békéscsaba – Szent Ist- ván tér	Corvina könyvkereske- dés	Sz. V. 59.	Hd.79.40.16.
86.	1915!	Békéscsaba Szent István-tér	Dohánynagyfőzsde	Ff.	Hd.75.460.106.
87.	1916	Békéscsaba. Ferencz Jó- zsef- és Szent István-tér. Franz Josefplatz und Szent-István Platz.	Gesmey Soma K. J., Bp.	Sz.	Hd.75.460.149.
88.	1915	Békéscsaba Szent István-tér	Dohánynagyfőzsde	Ff.	Hd.75.460.131.
89.	1917	Békéscsaba Szent István tér	Vasúti levelezőlap- árusítás, Bp.	Sz.	Hd.75.460.115.
90.	1917	Békéscsaba. Szent István tér. – Szt. István – Platz.	Gesmey Soma K. J., Budapest	Sz.	Hd.79.40.14.
91.	1910 után	Békéscsaba Szent István-tér	Vasúti Levelezőlap- árusítás, Bp.	B.	Hd.75.460.120.
92.	1910 után	Békéscsaba Szent István-tér	Balassa János	Sz.	Hd.2000.64.174.
93.	1910 után	Békéscsaba Szt. István tér. – Szt. István – Platz.	Ismeretlen	Sz.	Hd.75.460.129.

Kossuth tér – Nevét 1892-ben kapta

94.	1912	Békéscsaba Kossuth szobor (sic!)	Ismeretlen	Sz.	Hd.68.346.1.
95.	–	Békéscsaba, Kossuth szobor	Tevan Adolf	Sz.	Hd.2000.82.1.
96.	–	Csabai Kossuth szobor. (sic!)	Corvina könyvkereskedés	Sz.	Hd.75.460.147.

Baross utca – 1910 előtt Fő utca

97.	1910 előtt	Üdvözet Békéscsabáról Fő-utca	Corvina könyvkereske- dés	Sz.	Hd.79.40.11.
-----	---------------	----------------------------------	------------------------------	-----	--------------

Széchenyi liget – Az 1850-ben létesített liget 1860-ban, röviddel Széchenyi halála után kapta nevét

98.	1899	Széchenyi-sétatéri pavilon. B. Csaba.	Luw. Lepage – Pick testvérek, Bécs	K.	Hd.73.185.15.
99.	1900	Üdvözet Csabáról. Részlet a Széchenyi ligetből.	Corvina könyvkereskedés	Ff.	Hd.84.1.91.
100.	1900	Üdvözet Csabáról. Részlet a Széchenyi ligetből.	Corvina könyvkereskedés	Ff.	Hd.71.76.15.
101.	1905 előtt	Széchenyi-kert részlet. Üdvözet Békés – Csabáról!	Corvina könyvkereskedés	Ff.	Hd.75.460.69.
102.	1906	Üdvözet Békéscsabáról. Széchenyi liget.	Dohánynagytőzsde	Sz.	Hd.73.185.14.
103.	1907	Üdvözet Csabáról Széchenyi (sic!) ligeti körönd	Corvina könyvkereskedés	Sz.	Hd.75.460.38.
104.	1909	Széchenyi-liget Üdvözet Békéscsabáról.	Dohánynagytőzsde	Sz.	Hd.73.185.12.

Látképek

105.	1911	Békéscsaba városrészlet	Corvina könyvkereskedés	Sz.	Hd.68.344.1. Hd.75.460.101.
106.	1913	Békéscsaba Látkép	Dohánynagytőzsde	Sz.	Hd.75.460.141.

Mozaikképek

107.	1899	Békés-Csaba (Szent István tér, Széchenyi-liget, Köröspart)	Lepage Lajos	K.	Hd.69.9.1.
108.	1899	Üdvözet Csabáról Járásbíróság, Színház, Rudolf főgimnásium	Corvina könyvkereskedés	Ff.	Hd.75.460.73.
109.	1903	Üdvözet Csabáról Ev. nagy és kis templom, artézi kút Kossuth-téren	Corvina könyvkereskedés	Ff.	Hd.75.460.139.
110.	1905 után	Kossuth-szobor, Városháza Békéscsaba.	Gesmey Soma	Sz.	Hd.79.38.20.
111.	1905 után	Békéscsaba. Gimnásium, Petőfi-liget, Vasút-utca, Motorállomás, Rudolf-gymnásium és evang. templom, Gyalogságlaktanya, Kossuth-szobor, Fiume-szálloda	Gesmey Soma	Sz.	Hd.79.38.23.

III. Körös-part, tájképek

112.	1901	Üdvözlet Csabáról Körösrésztlet Csabán	Corvina könyvkereskedés	Sz.	Hd.75.460.41.
113.	1901	Üdvözlet Csabáról Körös résztlet	Dohánynagyfőzsde	Sz.	Hd.71.76.16.
114.	1905	Üdvözlet Csabáról Körösrésztlet Csabán	Corvina könyvkereskedés	Sz.	Hd.75.460.40.
115.	1906	Üdvözlet Csabáról. Körös résztlet.	Dohánynagyfőzsde A. Schwidernoch Hacking-Wien	Sz. V. 99.	Hd.75.460.36.
116.	1906	Üdvözlet Békéscsabáról Körösrésztlet	Dohánynagyfőzsde	Ff.	Hd.73.185.31.
117.	1908	Felirat nélkül. Körösrésztlet	Ismeretlen	B.	Hd.73.185.32.
118.	1909	Felirat nélkül. Körösrésztlet	Ismeretlen	Sz.	Hd.73.185.25.
119.	1911	Békéscsaba Artézi gőzfürdő és Körös résztlet.	Gesmey Soma	Sz.	Hd.75.460.39.
120.	1912!	Üdvözlet Békéscsabáról Körös résztlet	Corvina könyvkereskedés	Sz.	Hd.2000.64.155.
121.	1913	Békéscsabán, Körösrésztlet	Corvina könyvkereskedés	Sz.	Hd.73.185.26.
122.	1913	Békéscsaba, Körösparti résztlet	Dohány nagyfőzsde	Ff.	Hd.73.185.34.
123.	1910 előtt	Békéscsaba. Körösparti résztlet.	Vasúti levelezőlap- árusítás, Bp.	B.	Hd.73.185.33.
124.	-	Békéscsaba Körösparti résztlet	Vasúti levelezőlap- árusítás, Bp.	Sz. V. 105.	Hd.73.185.35.
125.	1906	Békéscsaba Zúzmara. Téli tájkép	Tevan Adolf	Sz.	Hd.73.185.6.
126.	1907	Békéscsabai résztlet. A mo- toros útja a békési zsilipnél	Ismeretlen	Sz.	Hd.75.460.37.

IV. Események

127.	1901	Ev. püspök bevonulása Békés- Csabán. Főtér	Corvina könyv- kereskedés	Ff.	Hd.75.460.132.
128.	I. világ- háború	Békéscsaba. Fegyvergyakor- latok (Testgyakorlás)	Özv. Szilágyi Sándorné	B.	Hd.75.505.107.
129.	1917	Felirat nélkül. (A katolikus templom harang- ját eresztik le a templomból)	Ismeretlen	Ff.	Hd.2000.64.198.

130.	1917. dec. 14–15.	Felirat nélkül. (Békés megyei küldöttség a 101-es gyalogezrednél. Fabini hadtestparancsnok és Luxardó Jenő vezérőrnagy)	Ismeretlen	Ff.	Hd.2000.57.1.
131.	”	Felirat nélkül. (Békés megyei küldöttség a 101- es gyalogezrednél. Koszorúzás)	Ismeretlen	Ff.	Hd.2000.57.2. Hd.2000.57.7.
132.	”	Felirat nélkül. (Békés megyei küldöttség a 101-es gyalogezrednél. A 101- esek sorfala)	Ismeretlen	Ff.	Hd.2000.57.3.
133.	”	Felirat nélkül. (Békés megyei küldöttség a 101-es gyalogezrednél. Ki- hallgatás)	Ismeretlen	Ff.	Hd.2000.57.4.
134.	”	Felirat nélkül. (Békés megyei küldöttség a 101-es gyalogezrednél. Mise alatt)	Ismeretlen	Ff.	Hd.2000.57.5.
135.	”	Felirat nélkül. (Békés megyei küldöttség a 101-es gyalogezrednél. A dia- dalkapu)	Ismeretlen	Ff.	Hd.2000.57.6.
136.	”	Felirat nélkül. (Békés megyei küldöttség a 101-es gyalogezrednél. Kato- nák lőállásba)	Ismeretlen	Ff.	Hd.2000.57.8.
137.	”	Felirat nélkül. (Békés megyei küldöttség a 101-es gyalogezrednél. Redlich Ernő ezredesnek gra- tulál a franzhali küldöttség)	Ismeretlen	Ff.	Hd.2000.57.9.
138.	”	Felirat nélkül. (Békés megyei küldöttség a 101-es gyalogezrednél. Kato- nák a lőállásban)	Ismeretlen	Ff.	Hd.2000.57.10.
139.	”	Felirat nélkül. (Békés megyei küldöttség a 101- es gyalogezrednél. Eligazítás)	Ismeretlen	Ff.	Hd.2000.57.11.
140.	”	Felirat nélkül. (Békés megyei küldöttség a 101-es gyalogezrednél. Eliga- zítás)	Ismeretlen	Ff.	Hd.2000.57.12.

Kocsor János

141.	”	Felirat nélkül. (Békés megyei küldöttség a 101-es gyalogezrednél. Tisztek csoportja)	Ismeretlen	Ff.	Hd.2000.57.13.
142.	”	Felirat nélkül. (Békés megyei küldöttség a 101-es gyalogezrednél. Tisztek csoportja)	Ismeretlen	Ff.	Hd.2000.57.14.
143.	„	Felirat nélkül. (Békés megyei küldöttség a 101-es gyalogezrednél. A 101-es emlékkereszt koszorúzása előtt)	Ismeretlen	Ff.	Hd.85.40.3.
144.	”	Felirat nélkül. (Békés megyei küldöttség a 101-es gyalogezrednél. A 101-es temető látképe)	Ismeretlen	Ff.	Hd.85.40.4.
145.	1918	Felirat nélkül. (A Mackensen-hadsereg átvonulása Békéscsabán)	Ismeretlen	B.	Hd.70.161.1.
146.	1918	Felirat nélkül. (A Mackensen-hadsereg átvonulása Békéscsabán)	Ismeretlen	B.	Hd.70.161.2.
147.	1920	Felirat nélkül. (A román királyi pár Békéscsabán)	Ismeretlen	Ff.	Hd.69.11.1.
148.	1920	Felirat nélkül. (Az entente misszió átadja a románoktól Békéscsabát a magyaroknak)	Ismeretlen	B.	Hd.70.163.1.
149.	1920	Felirat nélkül. (Az entente misszió)	Ismeretlen	B.	Hd.70.163.3.
150.	1920	Felirat nélkül. (A román hadsereg kivonulása Békéscsabáról)	Ismeretlen	B.	Hd.70.163.2.

IRODALOM

CZEGLÉDI 2000

Czeplédi I.: Békéscsaba megyei jogú város közterületi nevei. Békéscsaba, 2000.

FAZEKASNÉ MAJOROS 2003

Fazekasné Majoros J.: A szerencsi Zempléni Múzeum képeslapgyűjteménye. TMSz, 3. (2003) 121–127.

HAAN 1991

Haan L.: Békés-csaba. A város története a kezdetektől a XIX. század harmadik harmadáig. Békéscsaba, 1991.

KORNISS 1930

Korniss G. (főszerk.): Békéscsaba. Történelmi és kulturális monográfia. Békéscsaba, 1930.

MACHALEK 1928

Machalek P.: 101. cs. és kir. gy. ezred története 1883–1918. Békéscsaba, 1928.

PETERCSÁK 1994

Petercsák T.: A képeslap története. Miskolc–Eger, 1994.

SISA 1981

Sisa B.: Békés megye műemlékei. Békéscsaba, 1981.

**Picture postcards about Békéscsaba
in the Munkácsy Mihály Museum
1899–1920**

– János Kocsor –

Resume

The first major postcard- purchasing for the historical collection of the Munkácsy Mihály Museum in Békéscsaba was in 1969. The biggest part of the entire collection of 1500 items is related to the settlements of Békés County. 121 items out of the 1500 represents Békéscsaba between 1899–1920. The first picture postcards about Békéscsaba came out in 1899. These postcards weren't only published in Békéscsaba, later on we can find publishers from Budapest and even from Vienna. Most of the pictures document the former conditions of building sor parts of the city. Andrassy street which gives the impression of being more „citylike”, the center and the area nearby, the churches, the schools, Széchenyi

park as a landscape, parts of the riverside of Körös were chosen as topics for picture postcards. But banks, factories or local works could also be subjects of the photos taken. They also photographed memorable events from the past of the city, such as the visit of the Romanian royal couple on 23 May in 1919, and the evacuation of the Romanian armed forces in 1920.

Kocsor János

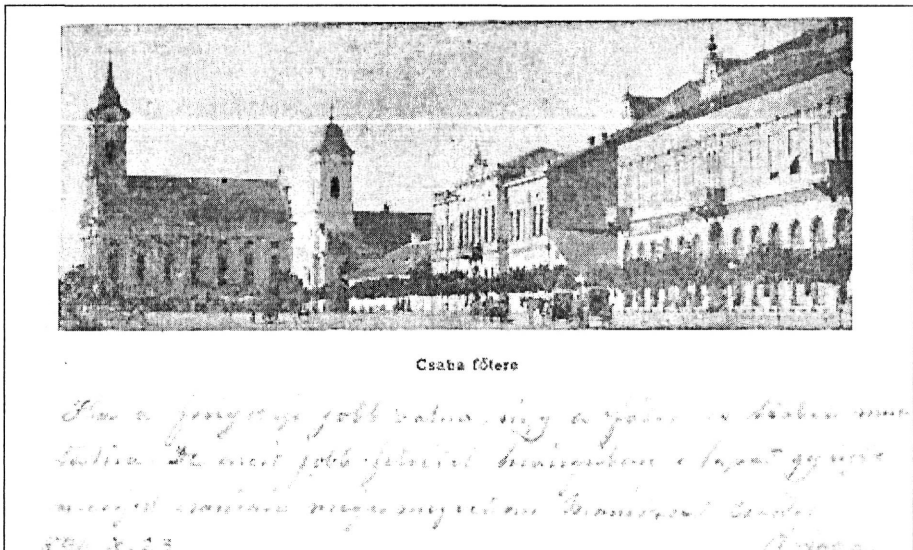
Munkácsy Mihály Múzeum

H-5600 Békéscsaba, Széchenyi u. 9.

E-mail: kocsor@bmmi.hu

1. kép. A Gyalogság laktanya egy 1899-ben feladott lapon. A legelső képeslapok egyike. Jegyzék 9.

2. kép. A Szent István tér egy 1899-ben feladott lapon. A legelső képeslapok egyike. Jegyzék 67.

3. kép. A Vasútállomás egy 1906-ban feladott lapon. Jegyzék 2.

4. kép. A Vasút utca egy 1904-ben feladott lapon. Balra a Nádor Szálló épülete, előtte a motoros sínpárja. Jegyzék 61.

5. kép. A Vasút utca eleje a színházzal és a Tevan Nyomda épületével. Jegyzék 65.

6. kép. A Fő tér. Előtérben a Fiume Szálloda. Jól látszik a tér egykor nyitott vízlevezető árka. Jegyzék 79.

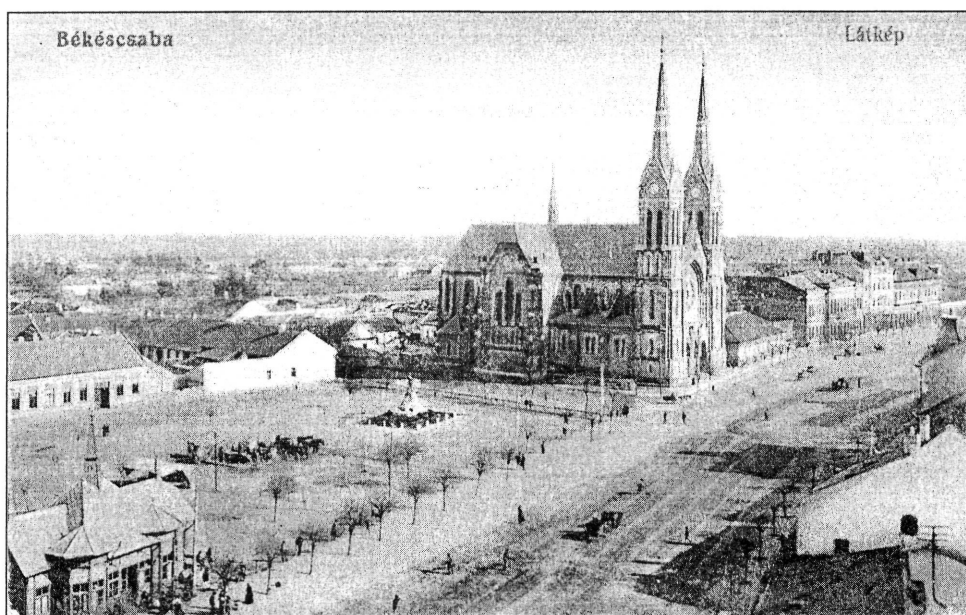
7. kép. A Fő tér egy 1906-ban feladott lapon. A régi római katolikus templom mellett földszintes lelkészlak áll. Jegyzék 72.

8. kép. Vásár a Fő téren egy 1915-ben feladott lapon. Jegyzék 73.

9. kép. A Kossuth-szobor. Jegyzék 95.

10. kép. Látkép a Kossuth és a Szent István tér elejével, az új katolikus templommal és a Motorállomással egy 1913-ban feladott lapon. Jegyzék 106.

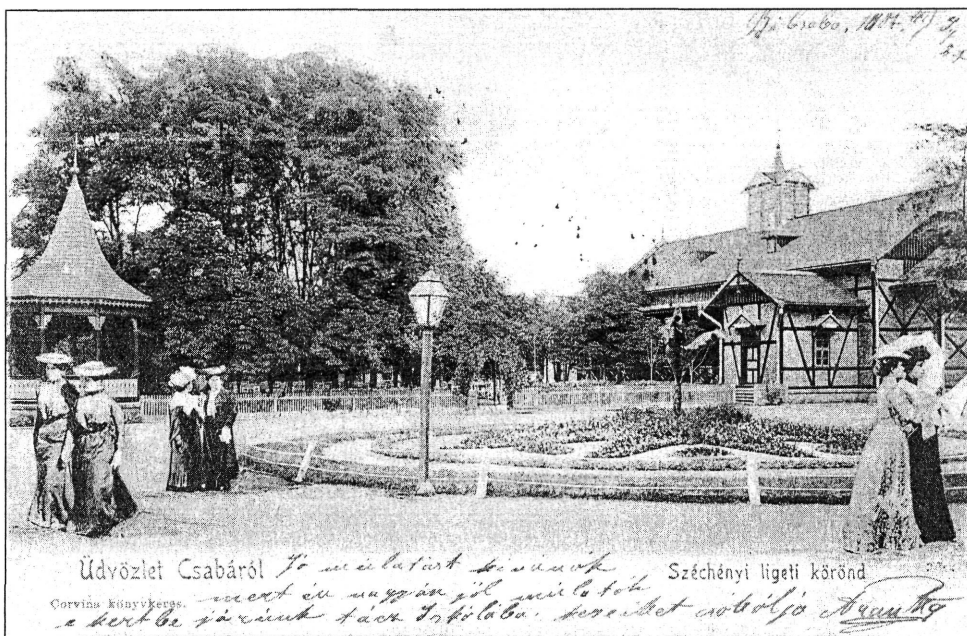
11. kép. Az izraelita neológ zsinagóga. Jegyzék 39.

12. kép. A múzeum épülete, előtte a Körös hídjával. Jegyzék 21.

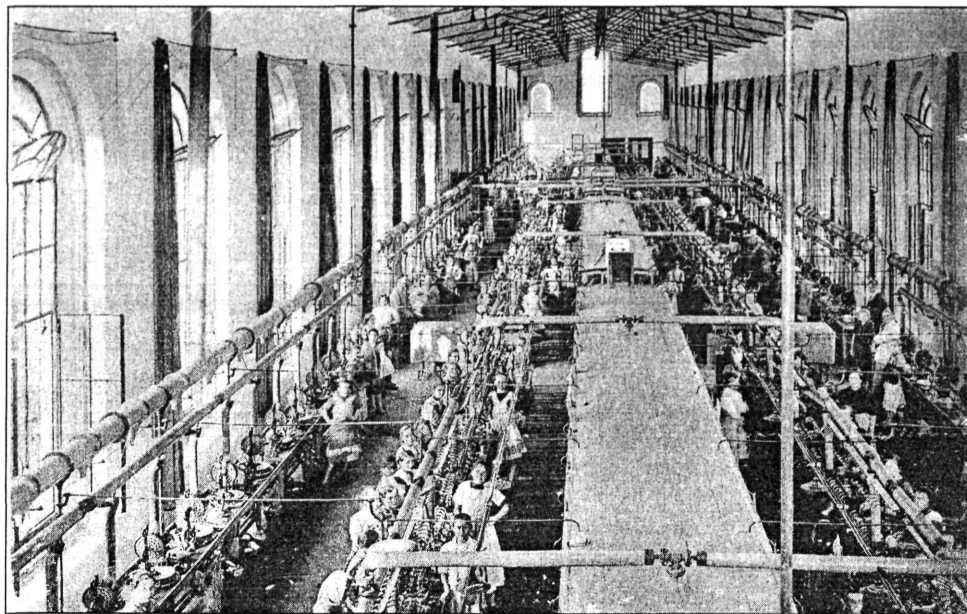
13. kép. A Rudolf Főgimnázium egy 1907-ben feladott lapon. Jegyzék 24.

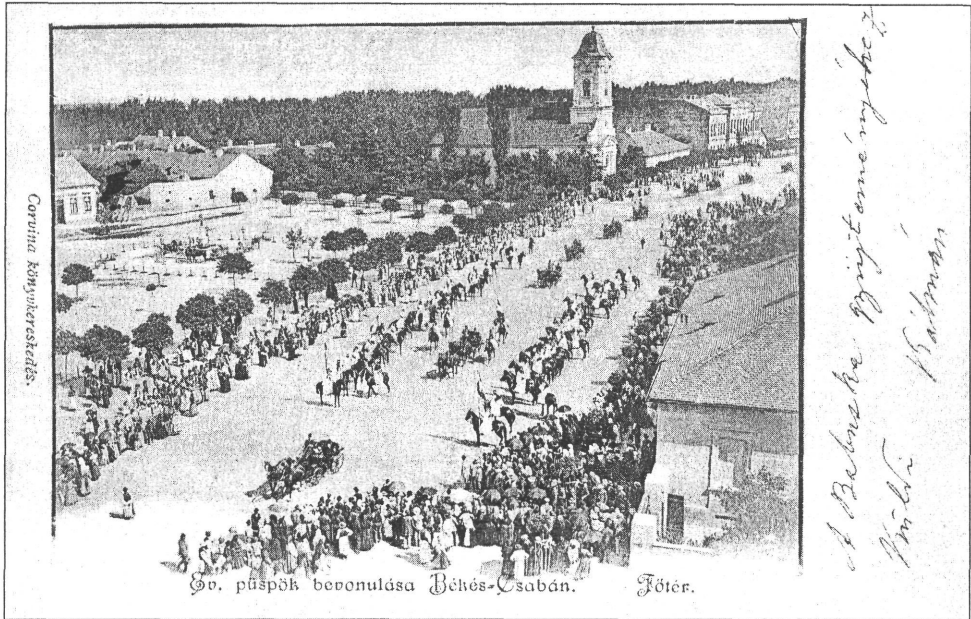
14. kép. A Széchenyi liget egy 1907-ben feladott lapon. Jegyzék 103.

15. kép. Körösrészlet, háttérben a Rosenthal malommal és Békéscsaba első hídjával, egy 1905-ben feladott lapon. Jegyzék 114.

16. kép. A Selyemfonoda belseje. Jegyzék 47.

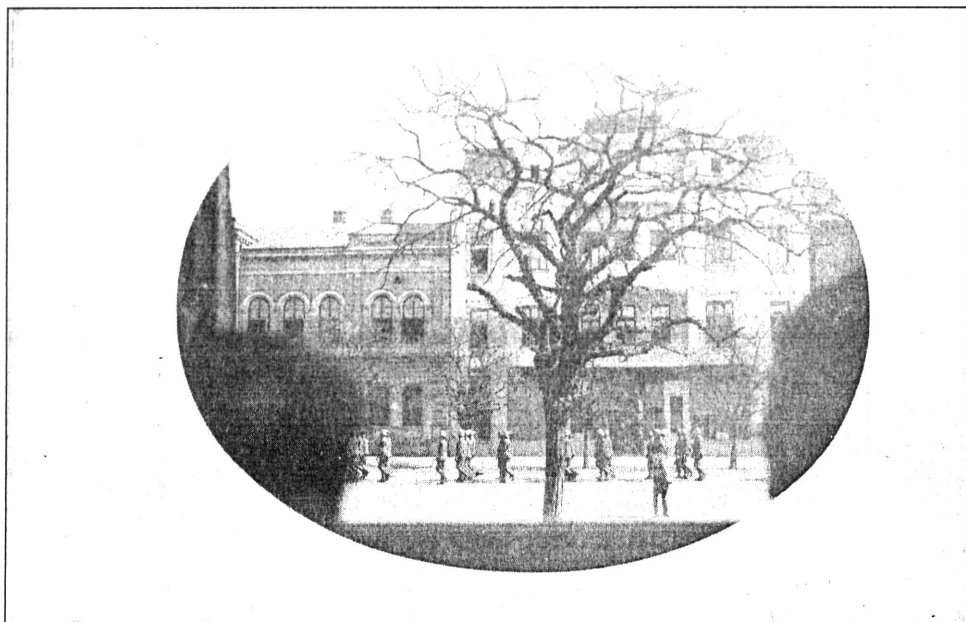
17. kép. Az evangélikus püspök bevonulása Békéscsabára, 1901. Jegyzék 127.

18. kép. A Mackensen-hadsereg átvonulása 1918 őszén. Jegyzék 145.

19. kép. A román királyi pár Békéscsabán, 1920. május 23. Jegyzék 147.

20. kép. A román katonaság kivonulása, 1920. Jegyzék 150.